

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

3/4-'97

De Wouwse steenfabrieken

X. In gesprek met... Bertus Bastiaenen

Bertus Bastiaenen woonde net voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog met zijn ouders bijna naast de steenfabriek van de familie Koen op Oostelaar. Zijn vader werkte bij de spoorwegen en in 1942, toen Bertus vijftien jaar was en net van de ambachtsschool kwam, werkte Bertus één seizoen in de fabriek op Oostelaar. In dit korte interview een aantal zaken die hij zich nog wist te herinneren.

Ondanks de oorlog werd er in de steenoven van Koen gewoon doorgewerkt. Er werden draineerbuizen gemaakt. Met kipwagentjes werd de leem aangevoerd vanuit de leemput.

„Die kipwagentjes kwamen bij het machinegebouw en werden dan over een oplopende rails met een lier naar boven getrokken. Daar werden ze in de kleimenger gegooid. Onder uit de pers kwam de buis van nog zachte klei en die werd met draad op de juiste lengte gesneden. Er kwamen drie buizen tegelijk uit en met een houten vorm met drie tanden die precies op maat gemaakt waren haalde Riekus Koen de buizen van de machine en hij legde die in één van de rekken op verrijdbare wagentjes.”

Het werk van Bertus bestond er uit om de rekken naar droogloodsen te rijden. Daar werden de buizen weggelegd. In de ochtend werd eerst een flinke voorraad gemaakt en daarna werd begonnen met het maken van de kragen. De buizen bleven vrij lang vochtig, dus was het geen probleem om het maken van de kraag even uit te stellen.

Elke 'kragenmaker' had een eigen houten vorm. Die had precies de maat van een buis met aan één kant een scharnierend stuk waar de

De holle bakstenen worden na vorming door de strengpers op maat afgesneden in de steenfabriek op Oostelaar. Dat gebeurde in de vijftiger jaren nog handmatig. (Collectie: René Hermans-Wouw).

4
buis in paste. Aan één uiteinde zat een verruiming, precies op de maat van de kraag.

„We hadden een speciaal soort stamper. Het uiteinde paste precies in de buis, dan kwam er een verdikking aan de stok en verder de steel om vast te houden. Door met kracht de stamper in de buis te slaan, kreeg je een mooie kraag. Even met je vingers er langs om het uiteinde af te werken en de buis was gereed. Door het scharnierend stuk open te maken kon je de buis uit de vorm tillen en zonder hem nog aan te raken in het droogrek leggen.”

Bertus weet beslist niet meer hoeveel buizen er per dag werden gemaakt, maar het waren er heel wat. Op de oven werkten veel eigen mensen. Hij herinnert zich Cor, Janus en Ko Koen en ook Peer en Kees Koen trekken aan zijn herinnering voorbij. Riekus Koen was, volgens Bertus, eerst de eigenaar; later kwamen zijn zoons Janus, Ko en Kees in het bedrijf.

Pannenvovens

Van het bakken en inzetten in de oven, weet Bertus zich niets te herinneren. Hij mocht daar niet komen en ook niet boven bij de menger. Wat hij zich des te beter herinnert zijn de pannenvoentjes. Vroeger werden daar dakpannen in gebakken, maar in de oorlog waren die al niet meer in gebruik. Die pannenvoentjes stonden langs het kerkpad dat vanaf Haink over het fabrieksterrein richting Wouw liep.

„Wij hebben daar een aantal dagen in ondergedoken gezeten. Vader werkte aan het spoor en toen de spoorwegstaking uitbrak was hij bang dat de Duitsers hem op kwamen halen. Ook mijn broer Jan en ikzelf sliepen daar. 's Avonds gingen we naar huis om wat eten te halen. Het was in die pannenvovens altijd aardedonker

en de muizen liepen soms over je heen. Gezellig was anders, maar de angst voor de Duitsers zat er in de oorlog goed in."

Uit die oorlogsperiode herinnert Bertus zich ook nog dat hij vaak met zijn vader op de zolder van de machinekamer van de steenfabriek zat om olie te draaien met een klein handmolentje. Op een keer kwamen er Duitsers, maar die waren niet naar iets speciaals op zoek. Toen heeft Bertus wel even goed in zijn rats gezeten, maar de fabriek werd niet afgezocht, dus er gebeurde verder niets. Die oorlog was een spannende tijd. Toen er een Duitse jager in het Leemsgat gevallen was, een eindje voorbij de steenfabriek, kwamen de Duitsers om te helpen. De hond van Riekus Koen ging toen nogal te keer en de Duitsers die bang van het beest waren, wilden het dier neerschieten. Riekus Koen, die volgens Bertus niet op zijn mondje gevallen was, ging er voor staan en verhinderde dat.

De familie Koen woonde op een boerderijtje bij de steenfabriek en daar hadden ze ook wat koeien. Ze verkochten melk aan mensen uit de buurt en Jo Koen maakte vaak boter. Dat mocht in de oorlog niet en als de controledienst onverwachts aan kwam rijden, moesten de kinderen Bastiaenen zorgen dat de kluit boter uit de buurt kwam. In de oorlog heeft er zelfs even een Engelse piloot op dit boerderijtje ondergedoken gezeten.

Kwèkken

Als de buizen gebakken waren werden ze uit de oven gereden. Ze moesten dan op kwaliteit gesorteerd worden. De gebakken buizen werden tegen elkaar geslagen. Als ze niet 'kwèkten', waren ze niet goed en behoorden ze tot de tweede of derde soort. Het geluid dat de buizen maakten werd door de sorteerdere 'kwèkken' genoemd volgens Bertus. De gebakken buizen werden op een klamp getast en dat gebeurde om en om. De ene rij met de kraag naar voren en de andere rij met de kraag naar achteren. Als een boer bij de oven kwam om buizen te halen werden die met de hand opgegooid op de wagen,

P. TH. COX

KERAMISCH INGENIEUR

Alle machines en grondstoffen voor
de grof- en fijn Keramische Industrie
Ovenbouw, Drooginrichtingen
- Complete Installaties -

Telefoon K 1650/2958

BANKIER : Amsterdamsche Bank N. V.

Uw schr. d. d. 3 Dec. 45.

Uw ref. :

Mijn ref. : 46/P.2164.E.

Onderwerp : Bestelling der steenpers.
Keuring van ringoven.

INTERNATIONAAL INGENIEURSBUREAU VOOR DE KERAMISCHE INDUSTRIE
ADVIEZEN, - TEEKENINGEN, - CALCULATIES.
Tel.-adres : KLEICOX, Postrek. : Den Haag 336437, Brussel 440806, Handelsr. Kortrijk : 15796

ROOSENDAAL, 5 Januari 46.
HOLLAND
Postbus 25

Den WelEdelgeb. Heer
Janssen De Limpens,
Brussel,
Bd. St. Michel, 53.

Het briefhoofd van P. Th Cox die zowel in Huijbergen als in Wouw de directie voerde namens Agico.

steeds met twee tegelijk. En maar zelden ging dat verkeerd. Er was op de steenfabriek heel veel handwerk, maar ook het draineren bij de boeren was handwerk, want de sleuven werden met een speciale schop gegraven en daar kwamen de buizen zodanig in te liggen dat ze maar heel weinig afliepen. Het water sijpelde via de kraag de buis in en kwam dan uiteindelijk in de sloot terecht.

Spelen

De fabriek en de leemput hadden natuurlijk een grote aantrekkingskracht op de kinderen. Toch mocht Bertus van thuis nooit bij de steenoven gaan spelen. Het was daar in de ogen van vader en moeder Bastiaenen veel te gevaarlijk. De leemput werd door Bertus niet altijd gemeden, want hij probeerde er regelmatig een vis te verschalken.

„Met een boonstaak en een draadje waaraan we een ijzerdraadje in de vorm van een haak maakten, gingen we vissen. We probeerden dan eerst een stel kleine 'putjes' te vangen. Daarmee wisten we verschillende keren een snoek te verschalken. En die waren erg lekker,” weet Bertus zich nog goed te herinneren.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.